

בס"ד, ערב פורים תשע"ג

פורים החל במוצאי שבת

השנה חל יום פורים י"ד באדר ביום ראשון. אמנם אנו הירושלמים קוראים את המגילה רק ביום ראשון בערב אור לט"ו באדר "פורים דמוקפין", אך בכל זאת הדבר נוגע לנו.

תענית אסתר

שולחן ערוך

סימן תרפ"ו סעיף ב

מתענים ב"ג באדר; ואם חל פורים באחד בשבת, מקדימין להתענות ביום חמישי. הגה: ותענית זה אינו חובה, לכן יש להקל בו לעת הצורך, כגון: מעוברות או מניקות או לחולה שאין בו סכנה, ואפי' רק כואבי עינים, שאם מצטערים הרבה לא יתענו ויפרעו אח"כ, אבל שאר בריאים לא יפרשו מן הצבור (חדושי אגודה בשם מחזור ויטרי). ואם חל פורים ביום א', שמתענין ביום ה' שלפניו, וחל בו ברית מילה, מותר לאכול על המילה, ולמחר ביום ו' יתענו האוכלים (הגהות מנהגים).

משנה ברורה

ס"ק ב

מתענין ב"ג באדר-כי בימי מרדכי ואסתר נקהלו ביום י"ג באדר להלחם ולעמוד על נפשם והיו צריכין לבקש רחמים ותחנונים שיעזרם ד' להנקם מאויביהם ומצינו כשהיו ביום מלחמה שהיו מתענין שכן אמרו רז"ל שמרע"ה ביום שנלחם עם עמלק היה מתענה וא"כ בודאי גם בימי מרדכי היו מתענים באותו יום ולכן נהגו כל ישראל להתענות ב"ג באדר ונקרא תענית אסתר כדי לזכור שהש"י רואה ושומע כל איש בעת צרתו כאשר יתענה וישוב אל ד' בכל לבבו כמו שעשה בימים ההם:

ס"ק ג

להתענות ביום ה'-אבל בע"ש אין קובעין תענית בתחלה מפני כבוד השבת לפי שרגילין בתענית לומר סליחות ותחנונים ובע"ש לא יתכן לעשות כן לפי שלא יוכלו לטרוח לכבוד השבת ומי שהיה בדרך ושכח שמתענים ביום ה' ואכל ובלילה בא לביתו ושמע שהעולם התענו היום יתענה למחר בע"ש. מהרי"ל לא היה מגיד ההלכה בתענית אסתר מפני שטרודים לקנות צרכי פורים אם לא כשחל פורים ביום א' וכתב בא"ר וני"ל דכל זה מייירי לילך לישיבה אבל ללימוד הקבוע בבית"מ אינו בכלל זה דאין בזה כ"כ בטול צרכי סעודה. וא"א צדקתך באותה שבת שחל פורים למחר כמו שא"א תחנונים בערב פורים בחול כך א"א צידוק הדין בשבת שהוא ערב פורים:

שער הציון

ס"ק יג

ואינו דומה להא דמבואר בסימן תקנ"ט בט"ב שנדחה דאין מותרים לאכול רק הבעלי ברית ודוקא לאחר מנחה ועיקר הסעודה יהיה בלילה ואין צריכין להתענות יום אחר עבור זה י"ל דהתם איקבע הזמן רק ביום א' ומפני שיו"ט של בעל ברית הוא א"צ להשלים תעניתו וממילא אחרים אסורים לאכול עם הבעל ברית משא"כ בעניינינו דלא נקבע הזמן ברור דוקא ליום ה' וכנ"ל בסק"ה להכי כי איקלע ברית מילה וסעודת ברית מילה מצוה היא יכולים לאכול ולהשלים התענית ליום מחר. והפמ"ג כתב עוד דהטעם דלא קבעו תענית אסתר בע"ש מפני שמרבים בסליחות ואין פנאי להכין לכבוד שבת זהו שייך רק לענין לקבוע התענית לכולם משא"כ ביחידים כשאיקלע ברית מילה דהסעודה מצוה היא יכולים לומר סליחות ביום ה' ולהתענות ביום ו':

יום חמישי תענית אסתר - י"ג באדר חל השנה בשבת על כן מקדימים את התענית לפני השבת ומכיון שאין קובעים תענית בתחילה בערב שבת מקדימים יום נוסף ליום חמישי י"א באדר. התענית מתחילה מעלות השחר (5:00) ועד לצאת הכוכבים (17:53)

זכר למחצית השקל - אחרי מנחה של הצום או ביום ראשון בבוקר.

סעודה שלישית בשבת ערב פורים שחל במוצאי שבת

הזכרת פורים בברכת המזון

שולחן ערוך

סימן קפז, ד

אם לא הזכיר בבונה ירושלים מלכות בית דוד, מחזירין אותו.
הגה: ואומרים על הנסים בחנוכה ובפורים, קודם ועל הכל וכו'; ואם לא אמרו, אין מחזירין אותו (טור). וע"ל סימן תרפ"ב. ומ"מ יוכל לאומרו בתוך שאר הרחמן, ויאמר: הרחמן הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה בימים ההם וכו', והכי נהוג (כל בו).

שולחן ערוך

סימן קפ"ח, י

היה אוכל ויצא שבת, מזכיר של שבת בבהמ"ז דאזלינן בתר התחלת הסעודה; והוא הדין לראש חודש ופורים וחנוכה.

משנה ברורה

סי"ק לג

בטר התחלת הסעודה - ולפיכך אף אם חל ר"ח במו"ש יזכיר בבהמ"ז של שבת לבד ולא של ר"ח ודוקא כשגמר סעודתו מבעוד יום אבל אם אכל פת גם בלילה ויש עליו חיוב להזכיר גם של ר"ח ושניהן אי אפשר להזכיר דהוי תרתי דסתרי דהיאך יאמר ביום השבת הזה ואח"כ יאמר ביום ר"ח הזה דהא ר"ח הוא ביום א' אי"כ מוטב להזכיר של ר"ח דזה יש חיוב לכ"ע משא"כ בהזכרת שבת דיש פלוגתא בין הראשונים אם חייב להזכיר כלל כשמברך במו"ש (ואף דאנן פסקינן כאן בש"ע דאזלינן בטר מעיקרא וחייב להזכיר של שבת במו"ש מ"מ כאן שהוא מקום הדחק מוטב שידחה הזכרת שבת מפני הזכרת ר"ח דהוא חיוב לכ"ע) **אכן במו"ש לחנוכה ופורים אפילו אם גמר סעודתו בלילה אינו מזכיר של חנוכה ופורים רק של שבת לבד כיון דבלא"ה הזכרה מעין המאורע דחנוכה ופורים אינו אלא רשות כנ"ל בסימן קפ"ז סי"ד כ"כ המ"א ועוד הרבה אחרונים (כו) וי"א דאם חל יו"ט או ר"ח במו"ש יזכיר רצה וגם יעלה ויבוא דאזלינן בטר התחלת הסעודה וגם בטר שעה שהוא מברך בו ולא קפדינן במה דנראה כסותרים אהדדי דברצה נתחייב משעה שהתחיל הסעודה ביום ואח"כ כשנמשך הזמן ולא בירך והגיע לילה של יו"ט או של ר"ח ניתוסף עליו חיוב לזכור מעין המאורע של שעה שהוא מברך בו:**

סדר תפלת פורים החל במוצאי שבת

שולחן ערוך

סימן תרצג, א

אחר קריאת המגילה בערבית, אומר: ואתה קדוש, ואם חל במוצאי שבת אומר: ויהי נועם, קודם ואתה קדוש. הגה: ואומרים: ויתן לך, וקורים המגילה ואח"כ מבדילין (מנהגים).

משנה ברורה

סי"ק א

אחר קריאת המגילה וכו' - עיין במ"א שמצדד דאחר שמו"ע אומר ק"ש עם תתקבל וכו"כ בא"ר ואחר אמירת ואתה קדוש שאומרים אחר קריאת המגילה יאמר ק"ש בלא תתקבל וא"ר כתב דיוכל ג"כ לומר תתקבל ויחזור תתקבל על תפלה דבסדר קדושה ובשחרית (א) יאמר חצי קדיש אחר ש"ע ולאחר סדר קדושה ק"ש עם תתקבל:

סי"ק ב

ואומר ויתן לך - (ב) במו"ש אחר (ג) הבדלה וההבדלה הוא אחר סדר קדושה כמו בשאר ימות השנה ומה שכתב וקורים המגילה (ד) הוא ענין בפני עצמו:

סי"ק ג

ואח"כ מבדילין - דכל מה שיש לאחר את ההבדלה ביציאת היום (ה) מאחרינן לה:

לספרדים: עמידה, חצי קדיש, שובה, ויהי נעם ברכת "בורא מאורי האש", קריאת מגילה, ואתה קדוש, קדיש תתקבל, שיר למעלות קדיש ועלינו לשבח. לאחר מכן מבדילים: יין, בשמים והבדלה.

לאשכנזים: עמידה, קדיש תתקבל, מגילה, ויהי נעם, יושב בסתר, ואתה קדוש, קדיש שלם ללא תתקבל (יהא שלמא), סיום התפילה כבכל ערב. הבדלה כרגיל.

דיני סעודת פורים

שולחן ערוך

סימן תרצה, א
הגה: מצוה להרבות בסעודת פורים (טור); ובסעודה אחת יוצאים (מרדכי ספ"ק).
סעודת פורים שעשאה בלילה, לא יצא ידי חובתו.
הגה: ומ"מ גם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה. (תשובת מהרי"ב).

משנה ברורה

סי"ג

וירבה קצת בסעודה - ואפילו כשחל הי"ד במוצאי שבת דעשה סעודה חשובה בסעודה שלישית מ"מ צריך להרבות קצת בלילה לכבוד פורים אך אינה סעודה כמו למחר דשם צריך להרבות יותר. כתבו האחרונים דנכון ללבוש בגדי שבת ג"כ מבערב וימצא אח"כ בביתו נרות דולקות ושולחן ערוך ומטה מוצעת:

מוקפים ופרוזים המחליפים את מקומם

אדם הנמצא במוצאי שבת בירושלים ומקום מגוריו הוא מחוץ לירושלים, וביום ראשון מתעתד לנסוע מחוץ לעיר ולא לחזור עד לבוקר יום שני, לפחות. - זה יכול להיות חייל המשרת בכל מקום מחוץ לירושלים, בחור בפנימיה מחוץ לירושלים השובת בירושלים - ואז נוצר מצב שביום הקריאה בערי הארץ הוא בירושלים וביום הקריאה בירושלים הוא בעיר אחרת.

אדם כזה צריך לקרוא את המגילה במוצאי שבת אפילו שהוא בירושלים ולמחרת בבוקר יום ראשון, ומתחייב בכל חיובי הפורים ביום ראשון י"ד כפרוז. על כן חיילים החוזרים לשירות ביום א' ימצאו מקום הקוראים בו במוצאי שבת מגילה.

"ירושלמי" – מוקף, הרוצה לצאת מחוץ לירושלים במוצאי שבת לא יכול לקרוא את המגילה אלא רק לאחר צאתו מירושלים. כיון שמחשבה בלבד אינה מועילה. (מ"ור מנחת אברהם סימן ז, ג)

הנמצא בירושלים בשבת ויוצא במוצאי שבת מחוץ לירושלים ומתעתד לחזור לירושלים ביום ראשון לאחר עלות השחר 4: 58 בבוקר חייב בפורים ביום י"ד וגם ביום ט"ו.

בן עיר שרוצה לבוא לירושלים במהלך יום ראשון ואפילו עד עלות השחר של יום שני, מתחייב בעירו וגם בירושלים, י"ד וגם ט"ו.

הנמצא בעיר אחרת במוצאי שבת ורוצה לחזור לירושלים באותו ערב ועד לפני עלות השחר של יום ראשון, מתחייב בפורים רק בירושלים ביום שני.

קריאת מגילה ברוב עם

סימן תר"צ

סי"ק סב

לחזור אחר עשרה-ואם בעת ההוא קורין אותה בצבור בבהכ"נ אז אפילו יש לו ק' אנשים בביתו מצוה לילך לשם משום ברוב עם הדרת מלך וכן מי שהיה ביתו סמוך לביהכ"נ וחלונותיו פתוחות לביהכ"נ אפ"ה צריך לילך לבהכ"נ לכו"ע משום ברוב עם ועיין בבה"ל:

משתה ושמחה - הלל והודאה

בפורים, תקנו חכמים, לזיכרון נס ההצלה, משתה ושמחה - כך מבטאים את שמחת היום. מכיוון שהמן התכוון להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים השמדה פיזית. לעומת זאת, בחנוכה (כ- 250 שנה לאחר מכן), רצו היוונים להעביר את עם ישראל על דתו ואסרו קיום מצוות, לכן תיקנו חכמים בחנוכה "הלל והודאה" - על הצלה מהשמדה רוחנית.

*השנה פורים פרזים במוצאי שבת עיינו בעמוד 4 לפרטי ההלכות

תפילה

בתפילת פורים וכן בברכת המזון מוסיפים "על הנסים... בימי מרדכי ואסתר". בתפילת שחרית קוראים בספר תורה פרשת "ויבוא עמלק" ויש הנוהגים להוסיף אחר שיר של יום את המזמור: "למנצח על איילת השחר".

4 מצוות פורים

דיני ומנהגי פורים מבליטים את האחדות שבעם ישראל ואת הדאגה והעזרה לחלש, חכמים קבעו דינים ומנהגים אלו כנגד הטענה המרושעת של המן בפני אחשורוש: "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים" עם שאין תכלית לקיומו, כיוון שאין בו אחדות.

קריאת המגילה:

אנשים ונשים חייבים לקרוא או לשמוע את קריאת המגילה כולה מתוך מגילה כשרה הכתובה על קלף. זמני הקריאה, בערב: מצאת הכוכבים עד עלות השחר. ביום: מזריחת החמה ועד שקיעתה. לפני הקריאה מברכים שלוש ברכות: על מקרא מגילה, שעשה נסים ושהחיינו. בקריאה השנייה בבוקר מברכים שוב האשכנזים שלוש ברכות והספרדים רק שתי ברכות, ללא שהחיינו. לאחר קריאת המגילה מברכים ברכת "הרב את ריבנו" (בציבור בלבד).

הציבור קורא בקול רם ארבעה פסוקים המסמלים את שלבי הנס: "איש יהודי", "בלילה ההוא", "ומרדכי יצא", "ליהודים הייתה".

נהוג להכות ולהרעיש באמצעים שונים בזמן קריאת המגילה כשמגיעים לשם "המן", כדי שימחה שמו. על פי הפסוק: "מחה תמחה את זכר עמלק" - והמן מזרע עמלק היה.

משלוח מנות איש לרעהו:

הנתינה לחבר מרבה אהבה ואחוה. שולח אדם לחברו שתי מנות וכל המרבה הרי זה משובח.

מתנות לאביונים:

גם בעת השמחה הרבה זוכרים גם את העניים הנזקקים. שולחים לשני עניים לפחות מנה לכל אחד, מנה זו צריכה להיות כדי סעודה פשוטה.

סעודת פורים:

עורכים סעודת מצוה ומרבים בבשר, מגדנות ודברי מתיקה. זמן הסעודה הוא ביום וישתה יין וישמח.

מנהגי פורים

זכר למחצית השקל:

לפני קריאת המגילה נוהגים לתרום "זכר למחצית השקל" שהיה ניתן בזמן שבית המקדש היה קיים. ומדוע נותנים מחצית? - כדי שישים אדם אל לבו כי רק בצרוף מחצית השקל השנייה של חברו הוא שלם. אדם בודד הוא רק "מחצית".

עד דלא ידע:

בדרך כלל השכרות היא שלילית ומדוע אמרו חכמינו: "חייב אדם להתבסס בפורים עד שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי"? מפני שכל הנסים שנעשו היו קשורים ביין. ושתי הועברה ממלכותה - במשתה היין. אסתר נכנסה לתפקידה - במשתה יין. מפלת המן החלה - במשתה יין. (אבודרהם)

ונהפוך הוא:

נהגו להתחפש וללבוש מסכות כדי שלא יכירו זה את זה וטעמו של המנהג בזמן שקדם לנס פורים. בזמן נבוכדנצר השתחוו ישראל לפסל, על כן קיבלו את העונש בגזרת המן. אך כיוון שכל השתחוויתם הייתה רק העמדת פנים ולא התכוונו באמת לעבוד עבודה זרה, אף הקב"ה נהג באותה מידה ובסוף לא נענשו אלא הצלה גדולה הייתה. זכר לכך משנים את פנינו בתחפושות כדי שלא יכירונו.

לשאלות ביהדות והלכה

הרב מרדכי ענתבי

רב ומורה הוראה
רמת בית הכרם, בית הכרם ויפה נוף
טלפון 6434149

לע"נ

אאמ"ור

המחנך הר' יוסף ב"הר מאיר ענתבי ז"ל
נ.ל.ב.ע. ט"ז טבת ה.תשס"ה

